

CERKVENI GLASBENIK.

Organ Cecilijinega društva v Ljubljani.

Izhaja po enkrat na mesec in velja za celo leto z muzikalno prilogo vred 4 krone,
za ude Cecilijinega društva in za cerkve ljubljanske škofije 3 krone.

Uredništvo v Alojzijeviski, upravištvo v Marijanski.

Spomenica o orglah ljubljanske stolnice.

(Spisal prof. Josip Smrekar.)

(Dalje).

Preostaje mi sedaj še, da predložim konkretno dispozicijo za nove stolne orgle!¹⁾ Po marsikaterem poundarku sem se odločil za nastopno, nadejaje se, da bo — dobro izvršena — ugajala upravičenim zahtevam glede moči celega stroja in milobe posameznih spremenov, prazničnega blišča in tužnega zvoka, za samostojno igro in ne manj za spremljevanje petja.²⁾ Taka je:³⁾

¹⁾ Kar naprej prosim oprostčenja, da rabim v sledečem nikakor lepoglasno mešanico tehničnih izrazov; pa ne gre se tu za leposlovje, ampak za prav določno označenje, in treba je za to mnogo besed-ptajk, ker slovenska terminologija v tej stroki še ni zadostno utrjena ali določena.

²⁾ Da se je na to poslednjo točko posebno ozirati pri sestavi dispozicij, razvidi se jasno iz velevažnega „Motu proprio“ sv. Očeta papeža Pija X. z dne 22. novembra 1903, odstavek VI., 16: „Ker naj petje zmiraj prevladuje, ga smejo orgle in godala (ta pa le, v posebnih slučajih, v določenih mejah in z dostojno previdnostjo) le podpirati in nikdar zadušiti“. V avdijski, katero sem imel glede preosnove stolnih orgel že pri rajnem prevzvišenemu kardinalu Missiu dne 19. oktobra 1897, so mi bili naročili, da — naj si že bodo orgle čisto nove, ali pa le predelane — naj gledam v prvi vrsti na njihovo sposobnost za lepo spremljevanje petja, tembolj, ker po njihovem mnenju pri naši stolnici iz gmotnih ozirov ni pričakovati posebno dobre instrumentalne godbe. — Sicer je pa tudi ta veliko lepša, polnejša, ako jo zgosti in ojači orgelni glas. Rajni G. Rihar je za mojega časa instrumentalne maše redno proizvajal s spremljevanjem orgel (dirigent je bil tedaj pl. Goldenstein). O. Dienel, Die moderne Orgel, piše str. 50: „Der Klang des Principalchors mit seinen künstlichen Mitklängern, die Majestät des Sechzehnfusses und der Silberklang der Mixturen wird nie von einem Orchester erreicht werden“.

³⁾ Kakor je iz nastopnega razvidno, pridenem pri vseh spremenih premér ali preréz največe piščalke, kajti od tega bistveno odvisava kakovost glasu. J. G. Heinrich, Orgelbau-Denkschrift, S. 38, upravičeno piše: „Ohne Angabe der Mensur lassen sich aus einer Disposition vielerlei Orgelwerke von verschiedener Wirkung machen. Ebenso verschieden ist auch der Preis“. — Značaj sem dodal le pri nekaterih raznolično intoniranih spremenih.

18/2 5-123 H

I. Manual. (85 $\frac{m}{m}$ sapnega pritiska).

1. Principal 16', od F, v prospektu, 87 $\frac{0}{0}$ cinast, po okt. menzurnem razmerju 1: $\sqrt[3]{8}$, C, = $\frac{179}{228}$ m toraj F, 202 $\frac{m}{m}$ v premeru.¹⁾

2. Principal 8', deloma v prospektu iz 87 $\frac{0}{0}$ cina, okt. razmerje 1: $\sqrt[3]{8}$, C = 149 $\frac{m}{m}$ v premeru.

Ker sta predstojeca spremena največega pomena za mogočni glas orgel, predlagam da se za nju uporabi nekoliko čez navadno težo cina.

3. Gemshorn 8', iz 75 $\frac{0}{0}$ cina, C 106 $\frac{m}{m}$ spodej, 71 $\frac{m}{m}$ zgoraj v premeru, mehko pojoč in nežno režoč.²⁾

4. Gamba 8', moderne ozke menzure C = 78 $\frac{m}{m}$ v pr. z „frein harmonique“ in zelo ostrim glasom; vsaj od F iz 75 $\frac{0}{0}$ cina.

5. Gedackt 8', les in cin, razmera 1: 2 $\frac{2}{3}$, C = $\frac{97}{124}$ $\frac{m}{m}$ ³⁾; močan temán glas.

6. Flute harmonique 8', iz cina prepiskajoča, c = 70 $\frac{m}{m}$ v premeru; spodnja oktava kot Flauto, C = $\frac{90}{114}$ $\frac{m}{m}$.

7. Trompete 8', aufschlagend, z nastavki naravne dolžine, ne premočna v menzuri in intonaciji.

8. Octava 4', 75 $\frac{0}{0}$ (event. 87 $\frac{0}{0}$) cin, c = 88.5 $\frac{m}{m}$ v premeru; okt. razmerje 1: $\sqrt[3]{8}$;

9. Rohrflöte 4', c = 73 $\frac{m}{m}$ preméra, z malimi cevkami (cf. Töpfer-Allihn S. 98);

10. Salicet 4', c = 55 $\frac{m}{m}$ preméra, po stari, mehki intonaciji;

11. Supperoktave 2', 75 $\frac{0}{0}$ cin, c = 53 $\frac{m}{m}$ premera, okt. razm. 1: $\sqrt[3]{8}$.

12. Cornett 8', četverni, c, g, e ē; ob tipki C prične le deloma, na tipki f $\frac{0}{0}$ pa celotno. Menzura precej širja, kot ona glavnega principala 8'; zahteva se lepa spojitev njegovih posameznih vrst v jeden lepodoneči kornetni glas (vsled mileje intonacije kvintne in terene piščalne vrste); Gedackt 8' se sme tudi pritegniti.

13. Mikstura 2 $\frac{2}{3}$ 4', četerna — šesterna (g, ē, g̃, ē̃), za dva pol-tons ožje menzurirana kot principal 8'; kvinte dobijo samo $\frac{1}{3}$ obsega za labijno širjavo. Od družega c $\frac{0}{0}$ naj se še privzame 4' vrsta, od družega f $\frac{0}{0}$ pa tudi še 5 $\frac{1}{3}$ vrsta, a jako mila naj bo.⁴⁾

¹⁾ Ker bo 5 največjih piščal (C, — E,) tega spremena moralo biti narbže kritih (lesenih), da se radi njih ne bo zadrževal glas družih (posebno III. manuala), nasvetujem jih napraviti kot „Doppel-Bourdon“ 16' z dvojnatin labijem ter z menzuro 160/257 mm ali 150/274 mm (namesto 180/228), da razlika v ostrosti glasu ne bo prevelika (razlika v vzrezu Aufschnitt!)

²⁾ Za spremljevanje petja bo (nasproti jako ostri Gambi 8') ta ožja menzura račnejša, kot Töpferjeva širja.

³⁾ Mera ta je določena na podlagi razmerja oktavnih prerez 1: 2.66 — in enako pri vseh nastopnih kritih spremenih. Ako pa orglar v dosego večje polnosti glasov v višjih legah hoče tu uporabiti ono 1: 2.52, rad temu pritrdim; vendar pa naj ostane mera srednje piščali dotičnih spremenov enaka z ono po razmerju 1: 2.66 — ter bo treba v to svrho primerno reducirati naznanjene mere največje piščalke teh spremenov.

⁴⁾ Nekateri orglarji imajo navado, da miksturi pridevajo tudi tereno vrsto (prim. C. Locher, Die Orgelregister, 3. Aufl. str. 65); drugi pa jo odločno odklanjajo (n. pr. sloveči

Ako pa orglar hoče dodati najvišji (1') vrsti še drugo piščal enake velikosti, pa po menzuri Geigenprincipala, mu ne bom nasprotoval, kajti povikšalo bi to blišč miksture. Repetecija je dopustna le v najvišji legi, in naj se čim najmanj pozna.

II. Manual. ($75 \frac{m}{m}$ sapni pritisek.)

1. Principal 8', po oktav. razmerju 1: $2^{2/3}$, na tipki $\bar{e}$ (2') za tri poltone ožji kot v I. manualu; v prospektu v stranski (levi) omari, $87 \frac{o}{o}$ cin.
2. Lieblichgedackt 16', lesen; $C = \frac{135}{172} \frac{m}{m}$, $C = \frac{83}{105} \frac{m}{m}$;
3. Salicional 8', moderno režoč, $C = \frac{67}{86} \frac{m}{m}$, $e = 53 \frac{m}{m}$ v premeru; vsaj od F iz $75 \frac{o}{o}$ cina.
4. Rohrflöte 8', enake menzure kot Rohrflöte 4' v I. manualu, toraj $C = \frac{95}{119} m$, iz $75 \frac{o}{o}$ cina (od F.)
5. Wienerflöte 8', lesena. $C = \frac{76}{97} \frac{m}{m}$;
6. Dolce 8', iz $75 \frac{o}{o}$ cina, $C = \frac{120}{70} \frac{m}{m}$ navadne konstrukcije, naj-nejznejši spremen.
7. Oboe 8', aufschlagend, z nastavki polne naravne dolgoti.¹⁾
8. Praestant 4', menzura kakor predstojeci Principal 8', toraj $e^o = 76 \frac{m}{m}$ v premeru; $75 \frac{o}{o}$ (oz. $87 \frac{o}{o}$) cin.
9. Flauto traverso 4', po navadni menzuri in konstrukciji, toraj e^o kakih $\frac{45}{57} \frac{m}{m}$.
10. Viola d' amore 4', znane ozke menzure, $e^o = 45 \frac{m}{m}$ v premeru, $75 \frac{o}{o}$ cin.
11. Mikstura, četverna $2^{2/3}$, 2', $1^{3/5}$ & 1' (g, $\bar{e}$, $\bar{e}$, $\bar{e}$, za 5 pol-tonov ožje menzurirana, kot Principal v I. manualu; kvinte in terce le na $\frac{1}{5}$ obsega labirane, terca bi smela tudi biti salicionalne konstrukcije.²⁾

III. Manual. $75 \frac{m}{m}$ sapne sile;³⁾ Echowerk v omari z žaluzijami.

1. Geigenprincipal 8', za 6 poltonov ožji kot Principal I. man., toraj $C = 115 \frac{m}{m}$, $e^o = 69 \frac{m}{m}$ v premeru; okt. menz. razm. 1: $2^{2/3}$; $75 \frac{o}{o}$ cin.
2. Zartgedackt 8', $C = \frac{83}{105} \frac{m}{m}$; lesen in cinast;
3. Aeoline 8' po navadni, zelo ozki menzuri, $75 \frac{o}{o}$ cin.

muzik Dr. Riemann, Orgellehre, 2. Aufl. str. 68: „Man verlangt von einer gut construirten Mixtur, dass sie . . . keine Terz, am wenigsten in enger Lage habe“. Ker imamo tu terco že v Kornetu, sem jo raje sprejel v Miksturo II. manuala, koji te vrste inače nima; tako bo razlika med obema miksturama še večja.

¹⁾ Priporočati in rabiti so pač zadnji čas jeli nekateri orglarji kot — v uglasbenju trajnejši — nadomestek takozvano Labial-Oboe (obstoječo iz labialnih spremenov Quintatöna 8' in Viola 8'), katera — posamezno rabljena — res jako lepo posnema godalo tega imena; a po mnenju izvrstnih orglarjev (n. pr. Walker-ja, Koulena i. t. d., prim. Ztschr. für Orgelbau 1906, št. 6/7) ne more že v polnih akordih, še manj pa v spreminstvu družih spremenov popolno nadomestiti jezičnega spremen.

²⁾ Enako sestavo vrst ima spremen Viol-Cornett v velikih orglah v St. Louis-ski svetovni razstavi (Urania 1905, str. 11).

³⁾ Še mileje sape vzeti tu ni kazalo, ker oklepna omara (Echokasten) že sama nemalo glas oslabi.

4. Voix celeste 8', tresoče nglasbena, po navadni ozki menzuri.¹⁾

5. Flauto 4' navadni flavtni glas, $c^0 = 63 \frac{m}{m}$ v preméru, oziroma $51 \frac{m}{m}$.

6. Dolce 4', običajne konstrukcije, ter nežnega glasu, toraj ožje menzure (c^0 kakih $71 \frac{m}{m}$ v premeru, in le na $1 \frac{1}{5}$ obsega labiiran).

Pedal; $85 \frac{m}{m}$ sapnega pritiska (za posamezne spremene le $75 \frac{m}{m}$, ali pa močno sapo za pnevmatiko).

1. Contraviolon 32', odprt, po okt. razmerju 1: $2^{2/3}$, iz debelih desk in z močno (event. pnevmatično) sapo; menzura za $C_2 = 248 \frac{m}{m}$, za $C_1 = 152 \frac{m}{m}$; vendar pa naj se zaradi velike teže, in orgelno omaro presegajoče dolgosti glasovi C do Es ali E napravijo ali kriti (kot „Untersatz 32“) ali pa kot akustičen 32' glas (iz dveh piščali).²⁾

2. Principalbass 16', okt. razmerje 1: $2^{2/3}$; iz krepkih desk; C = $203 \frac{m}{m}$; $85 \frac{m}{m}$ sapni pritisk.

¹⁾ Gosp. kolavdator šmiheljskih orgel sicer sodi v „Cerkvenem Glasbeniku“ l. 1905, str. 86: „Sploh bi bilo prav, da se izključi iz vseh orgel vsak alteriran spremen, bodi že Voix cel. ali Unda maris ali tremolo“, češ da ni cerkven. — Devoljujem si temu ugovarjati, da so priznane cerkveni benediktinci v Sekovem v svoje pravkar dovršene velike orgle sprejeli celo oba tukaj imenovana spremen; Voix celeste najdemo tudi v benediktinskih orglah v Emausu (Praga) in v Št. Lambertu (Štirsko), ter v frančiškanskih orglah v Plznu (Graz. Orgelb. Zeitschr. 1905, 90), in celo v lani postavljenih novih stolnih orglah v Rezzu. (Mus. sacer, 1905, 118). Dokler dopuščamo na naše kore še godala in pihala, — katera so le izjemoma dopuščena, „in aliquo casu particulari... admitti poterunt, ast semper de speciali Ordinarii licentia“, (cf. Motu proprio sv. Očeta Pija X. z dne 22. novembra 1903, VI. 15); tako dolgo naj se sme sprejeti med orgelske spremene tudi Voix celeste, ki je nekak namestek za rado razglašajoče se jezičnike, ter — pametno in varno uporabljen — prav zelo ngaja ljudstvu. — Veseli me, da je ravno isti večak mej tem (l. e. 1906, str. 46) že jako omilil svojo ostro sodbo.

²⁾ Proti temu mogočnemu spremenu bi znal kdo ineti pomisleke, češ: veliko prostora zahteva, zelo drag je, navadno uho ne more sploh razločiti pregloboke oktave (C do A), temuž sliši le njene postranske glasove, 32' učinek pa se da tudi doseči s cenejšim „akustičnim 32' spremenom“ (kakor ga je ustavil Waleker votivni cerkvi na Dunaju, in drugi orglarji v drugih cerkvah). Na to odgovarjam, da je tak namestek res mogoč in že davno v navadi (Quintbass $10 \frac{2}{3}$ k 16' spremenu), a ostane le „surogat“. Töpfer-Albin l. e. pripominja k temu str. 100: Nur muss bemängelt werden, dass der Kombinationston, welcher erheblich schwächer klingt, den Grundton nicht ersetzen kann und dass wegen seiner Tiefe der Kombinationston erst recht nicht gehört werden kann, wenn schon der Grundton verschwindet. Jasno! Da vsaj do glasu A (ki se v obče še dobro razloči) prekosí odprti in kriti 32' spremen vsak kombinacijski glas, je brezdvomno; smelejše pa se substituira za najglobokeje pedalne tipke (C do E) akustičen 32' glas, ker so itak 16' spremen tu zelo mogočni — in tudi zaradi tega, da se orgelni kor ne obremení prehudo z težkimi piščalini. — Seveda pa zahteva ta spremen — ako naj bo res dober — zelo debele deske (sedanji stolni jih ima za več kot polovico pretanke, vključ temu pa podaje še veličasten učinek, kaj še le normalen). Da pa ne bo nobene nevarnosti, bo pač kazalo sapnici pod največjimi piščalkami napraviti brano iz železnih traverz. — Sicer je pa moderna orglarija iznašla za take glede prostora in teže težavne slučaje še neki tretji pripomoček, ki bo velike vrednosti, ako se povse sponese.

3. Subbas 16', lesen, $\underline{C} = {}^{172}_{219} \frac{m}{m}$ po razm. 1: $2^{\frac{2}{3}}$, s $85 \frac{m}{m}$ sapnim pritiskom;

4. Gambenbass 16', $\underline{C} = {}^{133}_{169} \frac{m}{m}$ po okt. razm. 1: $\sqrt[4]{8}$; $85 \frac{m}{m}$ sapa.

5. Gedacktbas 16', v odmevni omari (Echokasten); lesen, $\underline{C} = {}^{141}_{179} \frac{m}{m}$, s $75 \frac{m}{m}$ sapnim pritiskom in mehkim glasom.

6. Posaume 16', aufschlagend; nastavki v naravni dolgosti; naj ne bo premočna!

7. Octavbass 8', izposojen iz Principalbassa 16', 12 najvišjih piščalk pa samostojnih.

8. Gedacktbas 8', izposojen iz Subbassa 16', s samostojnim nadaljevanjem.

9. Cello 8', v prospektu desne stranske omare, iz 87°/_o cina, $\underline{C} = 105 \frac{m}{m}$ v premeru, okt. menz. razmerje 1: $2^{\frac{2}{3}}$;

10. Bassflöte 4', lesena, $c^0 = {}^{65}_{82} \frac{m}{m}$.

Skupaj toraj $13 + 11 + 6 + 10 = 40$ spremenov.

Manuali naj obsegajo po 56 tipek ($\underline{C}-\underline{g}$), pedal pa 27 tipek ($\underline{C}-\underline{d}$).

Sklepniki (kopule):

1. Manualni sklep II. man. k I. manualu,
- 2.¹⁾ " " III. " k I. "
3. " " III. " k II. "
4. Suboktavni sklep II. man. k I. man.
5. Superoktavni " III. " k II. man. } z dodatkom 12 najvišjih
- 6.²⁾ " " v III. manualu, } piščali.
7. Pedalni sklep I. manuala,
8. " " II. manuala,
9. " " III. manuala.

Zbiralniki (kolektivniki):

1. Piano	v I. manualu.	1. Piano	v II. manualu.
2. Mezzoforte		2. Mezzoforte	
3. Forte		3. Fortissimo	
4. Fortissimo			
1. Piano	v III. manualu.	1. Piano	za pedal.
2. Mezzoforte		2. Mezzoforte	
3. Forte		3. Forte	

Tutti, potegne vse spremene in sklepnike.

¹⁾ Ker v I. manual niso sprejeti nežni spremeni, naj bi se ta kopula redno rabila pri forte- in pleno-igranju na I. manualu, ki bi vsled tega mnogo pridobil na gostoti glasu,

²⁾ Lep učinek bi seveda tudi omogočila Suboktavna kopula III. manuala k II.; tudi bi mnogo pridobil suboktavni sklep II. man. k I. man., ako bi se dodala Salicionalu 8'

Razume se samo po sebi, da se imajo ti zbiralniki avtomatično med seboj sproževati, ter dobi vsaka skupina svoj takozvani „Nullknopf“.¹⁾

Pridene naj se tudi še „avtomatična preuredba pedala“ (Automatische Pedalumschaltung), jako koristna novejša, sedaj že obče rabljena iznajdba, vsled katere je pedalna moč razdeljena v toliko stopinj, kolikor je manualov (toraj tukaj 3), ter pri dotiki tudi le jedne tipke kateregakoli manuala se takoj avtomatično registruje njemu pristojna pedalna skupina, ter poprejšnja sama odstrani, — gotovo velika pridobitev orglaven. — Da bi se orgle tudi lahko uporabile za trio-igranje, bo pa treba tu napraviti tudi sprožilno potezo (Ausschalter).

Potem naj se še privzamejo poteze (gumbi):

1. Skupina flavt (Flötenchor), kriti in flavtni glasovi vseh treh manualov.
2. Violinska skupina (Gambenchor), skupina vseh režočih spremenov.
3. Izločitelj jezičnikov (Rohrwerks-Ausschaltung), odstrani jezičnike.²⁾
4. Izločitelj ročne registracije (Ausschaltung der Handregistrierung).
5. Uvrstitev ročne registracije (Einschaltung der Handregistrierung).
6. Jedna prosta kombinacija za cele orgle.³⁾

Končno še poteze za nogo:

7. General-Crescendo in Decrescendo (takozvani Rollschweller) za cele orgle.

še spodnja 16'na oktava (uporabna tudi k Wienerflöte 8'); a radi prepičlega prostora v omarah bo to bržkone nemogoče.

Zadnji čas so uvedli (n. pr. v novih velikih orglah v Sekovi) „melodijno kopulo“, po kateri dobiva najvišja igrana tipka (melodija) poljubno močnejši glas, kot druge. Ako se ta novost dobro obnese, bi si jo tudi v stolnih orglah želeli. Prim. Zeitschr. für Orgelbau, Graz, 1905, str. 66.

¹⁾ Kje naj bi stali ti gumbi — ali pod ali nad dotično klaviaturo — v tem sta praktična tuctnika gg. P. Hagolin in A. Förster nasprotnega mnenja; ona naj se dogovorita. — Ako se postavi nad manualne klaviature, potem naj se pedalni kolektivniki ustavijo v deski (Vorsatzbrett) pod I. manualom.

²⁾ Ker se jezičniki radi „razglase“, kaže jih ali celo ne vsprejeti v zbiralnike, ali pa razglasene vsaj po tej potezi neškodljive narediti. — V „Rollschweller“ nikakor ni vsprejeti teh sicer tako izdatnih prazničnih spremenov.

³⁾ Zadostuje samo ena. — O. Dienel, sloveči berlinski orgelni koncertant piše v svoji knjigi „Die moderne Orgel“, str. 35: „In den meisten Fällen wird aber die Handregistrierung (ta je najvažnejša), unterstützt durch gut disponirte (važna pripomba) feste Combinationen, vollkommen genügen zur Ausführung der anspruchvollsten Concert-Compositionen“. Preveč mehaničnih potez res bolj obtežuje, kot olajšuje izrabo orgel.

8. Schwelltritt k žaluzijam III. manuala.¹⁾ Event. 9. signalni zvonček za mehača.

Igralnik naj se napravi, kar moč, po normalu, ki je objavljen in risan v orglarskem časopisu „Urania“ l. 1900, št. 1, str. 5; deloma tudi po do-ločbah „Mehlinškega kongresa.“

Klaviature naj bodo izpodrezane (previseče), ker le potem je pri-ložno igranje na III. manualu še mogoče za človeka srednje velikosti.²⁾

Tako si mislim dispozicijo novih stolnih orgel, pridenem pa takoj „salvo meliori“! več oči več vidi, več glav več ve — vsak nasvet za kako premembo in izboljšavo mi je ljub in bom zanj hvaležen — samo ute-meljen naj bo po teoriji ali izkušnji.

Da si bralec more hitreje in pregledneje predočiti dispozicijo glede moči in kakovosti spremenov — tako v celoti kakor v posameznih klavia-turah, jo tukaj kratko ponovim v različnih črkah in številkah. In sicer so Principali kot glavni glasovi tiskani z **debelejimi črkami**, odprte flaute z navadnimi, krite pa s podčrtanimi, režoči spremen s tenkimi, jezičniki pa z ležečimi črkami. — Pridejane rimske številke naznanjajo velikost menzure, in sicer tako, da je vsaka številka za dva pol-tons širja (oziroma ožja) od sosednje; kot podstava (I.) služi ozki spremen Salicional. Principalova in oktavina piščalka c^0 (4') v glavnem manualu, s šte-vilko VII, ste torej za $6 \times 2 = 12$ pol-tonov širje v prerezu kot Salicionalov c^0 (4'); in principalove oktave c^0 (4') ima ravno tolik prerez kot Salicionalov C 8', ali pa Fis 8' Geigenprincipala itd. — Vse labialne spremene, ki so ožji od Salicionala (večidel so režoči ali pa prav nežni) sem skupno zazna-moval z 0 (ničlo). Tako-le izgleda:

I. Manual.

VII.	1. Principal 16'
VII.	2. Principal 8'
e. III.	3. Gemshorn 8'
0	4. Gamba 8'
V ^{1/2}	5. Gedackt 8'
IV ^{1/2}	6. Flauto harm. 8'
	7. <u>Trompete</u> 8'
VII.	8. Octava 4'
V.	9. <u>Rohrflöte</u> 4'
I ^{1/2}	10. Salicet 4'
VII.	11. Superoctave 2'
e. VIII.	12. Cornett 8', 4 fach
VI.	13. Mixtur 2 ^{2/3} a', 5 fach.

II. Manual.

V ^{1/2}	1. Principal 8'
III ^{1/2}	2. <u>Lieblighgedackt</u> 16'
I.	3. Salicional 8'
V.	4. <u>Rohrflöte</u> 8'
II ^{1/2}	5. Wienertlöte 8'
I.	6. Dolce 8'
	7. <u>Oboe</u> 8'
V ^{1/2}	8. Prästant 4'
II.	9. Flauto traverso 4'
0	10. Viola d' amore 4'
IV ^{1/2}	11. Mikstura 2 ^{2/3} a', 4 fach.

¹⁾ Da se žaluzije začetkoma hitreje, in hkoncu bolj počasi zapirajo — kar je v svrhu enakomernega „crescendo“ neobhodno potrebno — bo treba to podnožno potco združiti z ekseentriko ali kaj enakim.

²⁾ Tudi v angleških orglah so manuali tako zblížani, da se z eno roko da igrati na dveh manualih, kar tudi zelo olajšuje njih menjavo. — Razume se ob sebi, da se manubriji razvrste po velikosti spremenov (16', 8', 4' i. t., končno miksture), ter da se vsakemu manualu in pedalu da druga barva kot podlaga napisa.

III. Manual.

Pedal.

IV.	1. Geigenprincipal 8'
III ¹ / ₂	2. Zartgedackt 8'
0	3. Aeoline 8'
0	4. Voix celeste 8'
III ¹ / ₂	5. Flauto 4'
0	6. Dolce 4'.

V.	1. Contravolon 32'
VIII ¹ / ₂	2. Principalbass 16'
VI ¹ / ₂	3. Subbass 16'
II ¹ / ₂	4. Gambenbass 16'
IV.	5. Gedacktbas 16'
	6. Posaune 16'
VIII ¹ / ₂	7. Octavbass 8'
VI ¹ / ₂	8. Gedacktbass 8'
III ¹ / ₂	9. Cello 8'
VIII ¹ / ₂	10. Bassflöte 4.

Razvidi se iz predstojčega pregleda lahko, da so po možnosti zastopane v vseh 3 manualih in pedalu vse vrste spremenov v raznih menzurah in tudi razni velikosti (16' 8' 4').¹⁾

Odgovoriti mi je treba še na vprašanje, zakaj da sem namenil novim orglam različen, in bolj mil sapni pritisek, ko sedaj orglarji uporabljajo večinoma le enega in sicer prav močnega?

¹⁾ Namenoma pa nisem sprejel v dispozicijo takozvanih „Hochdruckluft-Register“ (Weigle-jevih); pri zmerni obsežnosti stolnice jih res ni treba. „Nur keine Brüllorgel!“ se po pravici naglašja. — Poprej že bi bil tu dopustljiv kak Weigle-jev „Seraphon“-spremen (prim. Schmid, l. c. str. 51 in 52), pa tudi ti niso v tem prostoru potrebni.

Kakor se razvidi, se je sprejelo primeroma le pičlo število jezičnikov, akoravno imajo posebno karakterističen, prazničen značaj ter po svoji kreposti v spodnjih oktavah izjednačijo primeroma močnejše zgornje oktavje labialnih spremenov. A imajo napako, da pri spremembi temperature v cerkvi ne soglašajo več čisto z labialkami (in to pri razliki 4° že prav občutno 4°) — sicer niso tega krivi oni, kar spričuje vsak harmonij; treba jih torej pogosto uglasbiti. Vendar je pripoznati, da pri udarjajočih (aufschlagend) in opremljenih z nastavki polne naravne dolgoti se zelo zboljša ta liha. Očigled temu sem torej sprejel le pri nas običajno število jezičnikov (na Francoskem, Angleškem, Španskem jih sprejmejo po 20—30%) vseh spremenov; a kakor sodi sloveči organist Widor (Urania 1905, str. 55), postane vsled tega orgelni glas nejasen, zmeden. — Naj so nekak dobrček, kateri si more organist semtertja privoščiti. — Naj glede tega navedem še mnenje sekovskega benediktinec P. Mich Horn-a (Zeitschr. für Orgelbau 1906, str. 44): „Seien wir nicht in den katholischen Gotteshäusern in diesem Punkte (glede jezičnikov) rückständig, seien wir nicht selbst die Veranlassung, dass man vollständige und glanzvolle Orgelwerke in den Konzertsälen aufzusuchen genötigt ist, nachdem bisher grosse und schöne Orgeln fast ausschliesslich in den Kirchen zu finden waren“.

Pač pa je sprejeto večje število 4' spremenov, kot je bilo zadnjih 30 let običajno — ali pravzaprav razvada. O. Dienel, Die moderne Orgel, 1891, piše str. 24. o tem: „Deshalb beruht der Reichthum einer Orgel an Klangscharfungen zum grossen Theil auf der Anzahl und Intonation der 4 füssigen Stimmen“.

Da so tudi kriti spremeni, ki dajejo orglam mehkopolni glas zadostno zastopani v vseh legah in raznih menzurah, je enako razvidno.

Sprejeti „mešani“ glasovi so glede svoje sestave in menzuracije zelo različni, ter bodo — že celo ob različnem sapnem pritisku — dajali po kakovosti in moči raznolik učinek — združeni pa nemal blišče polnim orglam, ki pa vsled ne-preostre sape ne bo uhajal v neprijetno kričanje.

Rad bi bil privzel v dispozicijo še jezičnik „Serpent“ 8' v pedal, Waldflöte 2' v II. manualu in Harmonia aethera e (Echomixtur) v III. manualu; pa pri določenem številu 40 spremenov ni šlo; prvi spremen bo nekoliko nadomestila Trompete 8' (Ped. Kopp. I.), drugi pa Flauto 4' (po Superokt. Kopp. III. k II.).

Izkušnja uči, da različni sapni pritisek močno učinkuje na izrazovitost orgelnega glasu; lep zgled za to imamo pri ljubljanskih uršulinskih orglah — kolika razlika je tu med možatim I. in nežnim II. in že celo III. manualom; to ni samo od različnih spremenskih menzur, temuč tudi od različnega ($80 \frac{m}{m}$, $70 \frac{m}{m}$ in $60 \frac{m}{m}$) sapnega pritiska. — V tem smislu so tudi postopali slavni inozemski orglarji¹⁾; zakaj bi se toraj tudi pri novih stolnih orglah ne poslužili tega pripomočka? — Imele so dosedaj stolne orgle $76 \frac{m}{m} = 32^{\circ}$ sapnega pritiska, in sicer za vse piščali enako (ob Riharjevem času celo le kakih $28^{\circ} = 66 \frac{m}{m}$ — to je bilo res malo, a kaže se v tem tudi neki blag okus); pridobitek na moči pri novih (I. manual in pedal $85 \frac{m}{m} = 36^{\circ}$) bi bil toraj znaten, v II. in III. manualu pa bi ostal bolj sedanjí, priznано mil glas dajoč pritisk.²⁾

Vem sicer, da se po mnenju nekaterih orglarjev (tudi rajnega Goršiča) da tudi drugače — z zóženjem odprtín v piščalnih nogah — doseči isto. A ne lahko tako enakomerno; tudi trdijo nekateri orglarji, da se ob ostri in še le po stisnjenih odprtinah v piščalnih nogah omiljeni sapi sliši neko neprijetno vršanje (šumenje).

Res je sicer, da táko večstopno mehovje zahteva nekoliko več prostora in velja par sto kron več; a na slednje se ne gre preveč ozirati, ako se gre za izvršitev kakega umotvora.

(Konec prih.)

Wolfgang Amadej Mozart.

(O prilíki 150 letnice njegovega rojstva napisal S. P.)

(Dalje.)

S četrtim letom se je pričel za malega Mozarta resen klavirski pouk, pri katerem je od dne do dne očitvidno napredoval. Pet let star je že sam složil več dvoglasnih menuetov in jih zaigral na klavir vpríčo očeta. Šest

¹⁾ O. Wangemann, Die Orgel und ihr Bau (1887) piše glede tega; str. 240: In allen grossen Werken ist es vorthellhaft und zweckmässig den verschiedenen Manualen und Abtheilungen je nach ihrer weiteren oder engeren Pfeifemmensur, je nach ihren vorausgesetzten Eigenschaften, nach ihrem Charakter und nach ihrer Wirkung, Wind von angemessener Dichte zuzuführen^a. Tudi ima tam naris za tako trojno mehovje, čegar vrhni meh (za II. manual) naj bi imel 26° do 28° pritiska. A bolj praktičnega in popolno zanesljivega, kot je imajo uršulinske orgle v Ljubljani, se ne bo lahko dobilo. — Cavaille-Coll v Parízu — prvak vseh orglarjev — je v St. Sulpíških orglah (100 spremenov) uporabil sapno silo 200, 150, 100 in $90 \frac{m}{m}$ (ako prav razumem Riemann-a Orgellehre str. 98, je ta slednji — bolj mili — pritisk najbolj uporabljen), včasih celo za bas in diskant različno. Primeroma visoki pritisk sta tu zahtevala velika cerkev sredi mestnega ropota, ter jako neugoden prospekt. Prim. Töpfer-Alhim, Orgelbau str. 905 in tab. L. 50. — Tudi v novih šenthipolitskih orglah (1903) so čveterno sapno silo uvedli: za pedal $120 \frac{m}{m}$, za I. man. $110 \frac{m}{m}$; za II. man. $100 \frac{m}{m}$ in za III. man. $90 \frac{m}{m}$. Zakaj pa tu tako ostro? Zato ker so nove orgle postavili za stare lepe omare in je vsled tega njih glas zelo oslavljen: nikakor posnemanja vredno. — V Bremenu (nekdanja stolnica) ima pedal $38^{\circ} = 90 \frac{m}{m}$, glavni manual $34^{\circ} = 81 \frac{m}{m}$, II. manual $28^{\circ} = 67 \frac{m}{m}$, III. manual pa celo le $24^{\circ} = 57 \frac{m}{m}$ sapnega pritiska.

²⁾ Za primer le še pripomnim, da imajo (po izjavi orglarja Heferer-ja) zagrebške stolne orgle (Waleker, 54 spremenov) le $80 \frac{m}{m}$ sapnega pritiska, in kako krepko se glase!

let starega je peljal oče obenem s 5 let starejšo sestro Marijo Ano na prvo glasbeno potovanje. V Monakovem in na Dunaju se je produciral mladi mojster in žel povsod splošno občudovanje. Na potovanju je imel vedno seboj mal klavir (— takrat se je imenoval „clavicembalo“ —) in majhne gosli ter se vadil na ta dva instrumenta. Orgel mu ni bilo treba na dolgo in široko razlagati; le mal navod je zadostoval, in mladi Mozart, ki še ni dosegel z nogami pedala, je kar stoje igral na pedal in manual. L. 1763. je koncertiral v Parizu, naslednji dve leti v Londonu. Povsod so rekli vsi, ki so ga čuli, da je pravo glasbeno čudo. V Parizu je napisal prve štiri sonate za violino in klavir, v Londonu pa nadaljnjih šest sonat za ista instrumenta in tudi še prve tri sinfonije za veliki orkester.

Eden izmed tistih, ki niso mogli verjeti, da je Mozart res tako nadarjen, je bil solnograški nadškof Žiga, ki je bil sicer naklonjen Mozartovi družini. Sklenil je Mozarta poizkusiti in mu je v ta namen odkazal, naj uglasbi prvi del oratorične snovi „Obveznost prve in največje zapovedi“; drugi del je izročil nadškof svojemu koncertnemu mojstru Mih. Haydnu, tretjega pa svojemu dvornemu komponistu in organistu Ant. Adlgasserju. — Desetletni Mozart je zlagal to delo zaprt v nadškofovi palači in je je prav dobro zvršil v teku 8 dni in sicer 208 strani dolgo partituro za pevske glasove in orkester. To je njegovo prvo večje glasbeno delo duhovne vsebine, kateremu je kmalu na to sledilo par manjših: ena kantata, takozvana „Grabmusik“ za postni čas in en ofertorij. V tem času (l. 1767.) je napisal tudi prvo opero „Apollo et Hyacinthus“. Zlasti pa se je tačas bavil z resnimi tehničnimi in kontrapunktiškimi študiji, katerim se tudi največji talent ne sme in ne more izogniti, če hoče napraviti v glasbi kaj umetno dovršenega.

Naslednje, kar nas kot cerkvene glasbenike bolj zanima, je prva latinska maša, ki jo je zložil Mozart za dan slovesnega posvečenja sirotniške cerkve na Dunaju (Rennweg), in jo je 7. dec. l. 1768. sam vodil v pričo cesarske gospode in kardinala dunajskega. Maša je zložena v G-duru za 4 mešane glasove, dve violini, violo, bas in orgle. Poleg več kolikortoliko posvetnih mest se nahajajo v njej tudi nekatera popolnoma cerkvena. Taka so: cel Credo razen bas-solo-mesta pri besedah „Et in Spiritum sanctum...“, nadalje Sanctus in prva polovica Agnus-a. Glede liturgičnega teksta izpregovorimo pozneje pri splošni glasbeni in liturgični oceni Mozartovih cerkvenih skladb. — V prvi Mozartovi latinski maši nastopa večinoma zbor, nekaj arij nahajamo v Gloria, Credo in pri Benedictus-u. Homofonija se lepo druži s polifonijo. Instrumentacija je še precej zmerna in dostojna. Čeprav je treba to mašo prištevati še nekakim poskusom, nam kaže ista vendar z ozirom na deška leta skladateljeva dovolj spretnosti in zanimivosti.

Ob ravno tej priliki je zložil Mozart „Veni sancte Spiritus“ za 4 mešane glasove in orkester. V strukturi je ta skladba dobra, le nekoliko preživahna.

Mozart je zlagal za cerkev kakor za svet. Ne toliko kot cerkvenega, ampak zlasti kot posvetnega glasbenika so ga začeli že tedaj nekateri sovrstniki črniti in ti zavidneži so preprečili, da se njegova opera „La finta semplice“, ki jo je tudi l. 1768. zložil na Dunaju, tam ni javno proizvajala. Solnograški nadškof Žiga jo je dal izvajati v svoji palači od solnograških pevcev in pevk. Nato je imenoval Mozarta za svojega koncertnega mojstra.

L. 1769. je zložil Mozart dve latinski maši, eno v d-molu in drugo v C-duru. Ona v d-molu nosi, kakor Mozartova prva ime „Missa brevis“ in obsega v partituri le 16 strani, med tem ko je maša v C-duru dolga 68 strani. Maša v d-molu ima še precej cerkven značaj; za zgled, kako lepa cerkvena mesta se nahajajo v njej. prinašamo prvi odstavek iz Kyrie:

Adagio.

Ky - ri - e e - lei - son, e - lei - son, e - lei - son, e - lei - son.

in en odstavek iz Credo:

Adagio. Allabreve.

de Spi - ri - tu san - cto
Et in car - na - tus est de Spi - ri - tu san - cto
ex Ma - ri - a Vir - gi - ne et ho - mo fa - ctus est. etc.

Maša v C-duru, ki jo je Mozart zložil za novo mašo svojega prijatelja p. Dominika Hagenauer-ja, je pa mnogo manj cerkvena. Prav dober je Credo razun sopran-solo-mesta pri besedah „Et in Spiritum sanctum“. Zelo posvetne so arije v Gloria, zlasti pa odkriva instrumentacija posvetno lice te maše. Kar se tiče glasbe same in nje umetniške vrednosti, seveda visoko presega ta maša prejšnji dve. Imenitni sta zlasti fugi koncem Gloria in Credo. Ni pa še dosegel Mozart v tej maši vrhunca, saj se v tem času komaj neha njegova deška doba. —

Izredno velikega pomena za glasbenoumetniški razvoj mladega Mozarta so bila brezdvomno njegova potovanja v Italijo, kjer je bil trikrat. Italija, predvsem neapolitanska šola je takrat odločevala v glasbi; njen vpliv se je raztezal daleč naokrog, posebno po Francoskem in Nemškem ter se kazal v posvetni, kakor cerkveni glasbi. Ni se čuditi, če je tudi Mozarta vleklo v deželo lepih melodij. Prvič se je napotil tja z očetom l. 1769. in se mudil tam eno dobro leto. Srečno se mu je sponesla ta pot. Njegovo mojstersko orglanje v cerkvah in igranje na klavir v koncertih je očaralo Italijane. V Milanu je dobil ponudbo zložiti za karneval *opero* „Mitridat, kralj Ponta“. Zlagal jo je med daljnim potovanjem in koncem l. 1770. sam vodil z najboljšim uspehom.

V Bolonji se je seznanil s slavnim tedanjim glasbenikom, p. Giov. B. Martini-jem, ki principiuelno sicer ni soglašal s tedanjo „cekvono“ glasbo, a se je v praksi semtertja vendar-le prilagodil okusu svojega časa. Občevanje s p. Martinijem je dobro vplivalo na Mozarta, in nekaj Mozartovih skladb iz tega časa je pisanih v prav strogocerkvenem slogu (nekaj nedovršenih lat. maš, zlasti kanoničen Kyrie za 5 sopranov. A če se niti p. Martini ni mogel popolnoma ustavljati tedanjemu splošnemu glasbenemu toku, je bilo to pozneje Mozartu še veliko manj mogoče, ko so še drugi faktorji pristopili zraven, odločujoči pri njegovem komponiranju za cerkev. — Na podlagi izvrstno izdelanih glasbenih nalog je dobil Mozart od p. Martinija častno izpričevalo, ki ga je varno spremljalo na nadaljnjih potih po Italiji.

Čez Florenco se je podal v Rim. Dospel je tja ravno na veliko sredo, ko se je v sikstinski kapeli izvajal Allegrijev *Miserere*. Do tedaj je bila ta skladba izključna last papeževnega zbora, in pod kaznijo cerkvenega izobčenja je bilo prepovedano jo razširjati med svet. Mozart je poslušal *Miserere* in ga doma takoj po posluhu napisal; pri prihodnjem proizvajanju na veliki petek je imel pri sebi že spisano partituro ter jo držeč v klobuku spopolnil, kolikor je bilo še treba. Tako je ta *Miserere* po Mozartovi zaslugi postal znan tudi drugod in se jel izvajati tudi po drugih mestih in deželah.

Nekaj časa potem se je mudil Mozart v Neaplju. Povrnivši se od tam nazaj v Rim je bil sprejet v avdienci od papeža Klemen XIV. in dobil od njega red zlate ostroge. Od zdaj so ga nazivali „Signor Cavaliere“. Pa Mozartu se s tem nikdo ni prikupil; on ni dal dosti na časti, bil je vsikdar skromen.

Iz Rima se vračajoč je napravil v Bolonji na glasbeni akademiji poskušnjo iz strogega glasbenega sloga (stilo osservato); koralno antifono „Quaerite primum regnum Dei“ (Dom. XIV. post Pentecostem ad Magnificat) je moral štiriglasno obdelati in je izdelal to nalogo tako, da je porabil koralno melodijo kot cantus firmus v basu. V dobri pol uri je bil gotov, in akademija mu je podelila diplomu.

V marcu l. 1771. se je vrnil z očetom domov v Solnograd. V tem času je zložil ene lavretanske litanije, eno *Regina coeli* in eno *sinfonijo*. V avgustu istega leta ga najdemo zopet v Milanu. Tu je pripravljaj serenado „*Ascanio in Alba*“ za poročno slavnost nadvojvode Ferdinanda z mantovsko princesinjo ter to delo srečno izvedel.

Vest o smrtnoobolelem nadškofu Žigi ga je klicala nazaj v Solnograd. Par dni po njegovem povratku, dne 16. dec. l. 1771. je nadškof umrl, in sledil mu je Hieronim, grof Colloredo. O priliki Hieronimovega umeščenja na solnograški naškofjski sedež je zložil Mozart opero „*Il sogno di Scipione*“. Iz tega časa so tudi ene litanije *de Venerabili* (sv. Rešnj. Tel.) in oratorij „*La Betulia liberata*“.

Še enkrat in sicer zadnjič se je mudil Mozart v Italiji l. 1772.; v marcu l. 1773. je pa že nastopil v Solnogradu službo koncertnega mojstra pri novem nadškofu. Vstrajal je najprej štiri leta, dasi ne prav rad; ker nadškof mu ni bil naklonjen. Ta je imel raje laške glasbenike. Nasproti Mozartu se je vedel neprijazno in brezobzirno, dostikrat prav surovo; in to je Mozarta bolelo. Nadalje je nadškof tudi zelo svojevoljno odločeval, kakšna bodi cerkvena glasba; na kratko umerjena, pisana v elegantno-melodičnem laškem slogu in proizvajana s sijajnim pompom. V takih razmerah se je torej nahajal Mozart pri skladanju za cerkev. Pa ravno v tej dobi je zložil največ cerkvenih skladb: 10 lat. maš (5 kratkih in 5 daljših), dvoje litanij in več motetov. Obenem je zlagal tudi posvetne komade, deloma za glasbene večere pri nadškofu, deloma vsled drugotnih naročil, kakor tudi iz svobodnega umetniškega nagiba. Od nadškofa dobljeni dopust je porabil, da je pohitel enkrat na Dunaj in enkrat v Monakovo, kjer je proizvajal svojo novo opero „*La finta giardiniera*“. Tej je sledila v Solnogradu „*Il re pastore*“. — Toda vkljub uspehom, ki so jih imele njegove opere, in vkljub bogati produktivnosti na cerkvenoglasbenem polju se Mozart v Solnogradu vendar ni mogel čutiti zadovoljnega in srečnega. Iskal je prilike, da odjadra drugam. Kmalu se mu je želja izpolnila; nadškof je namreč Mozartovo prošnjo, da bi smel na umetniško potovanje, kratkomalo odbil, nakar je Mozart izstopil iz službe.

V septembru l. 1777. se je podal z materjo v svet. Šel je takorekoč na slepo srečo. Namen je imel, se še dalje izobrazovati, v javnih produkcijah kaj zaslužiti, a pred vsem je stremil za stalno službo. Poganjal se je zanjo na dvoru v Monakovem, toda brezuspešno. Po majhnem oddihljaju v Augsburgu, kjer je večkrat orglal, ga je nesla pot proti Mannheimu. Tu se je nadejal dobiti mesto pri dvorni godbi, pa se je zopet varal. Varala ga je tudi Alojzija Weber, o kateri je resno mislil, da postane njegova zvesta družica v življenju.

(Dalje prih.)

Cerkvena glasba.

XII.

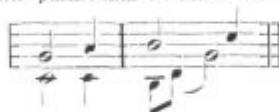
37. **P. Hugolin Sattner**, Mašne pesmi za mešan zbor. Op. 9. V Ljubljani 1906. Partitura 2 K, glasovi po 40 v. Založila Katoliška bukvarna. (Tiskal Senefelder v Gradcu, kar pa na skladbi ni naznanjeno.)

Komaj so se pred dobrim mesecem razposlale širom domovine Sattnerjeve Marijine pesmi, že je marljivi gospod skladatelj obogatil naš cerkvenoglasbeni repertoar z novim praktičnim delom, katero bodo naši cerkveni zborovodje pozdravili gotovo z veseljem. „Mašnih“ pesmi potrebujemo največ, in dobrodošel je skladatelj, ako nam na tem polju ustvari res kaj dobrega.

Zgoraj omenjena zbirka obsega v lični obliki 12 mašnih pesmi, in sicer ena je uglasbena na besedi: „Tebe molit“, po dve sta uglasbeni na znane tekste „Pred Bogom“, „V ponižnosti“, „Pred tabo na kolenih“ in „Oče večni“; trikrat pa je uporabljen tekst „Bog, pred tvojim veličastvom“. Pri vseh 12 številkah so natisnjene le prve štiri kitice, in tema ni kaj ugovarjati, kajti v resnici — vsaj kolikor je meni znano — za darovanje ali po povzdigovanju ne pojo nikjer radi takih „mašnih“ napevov, temveč izbirajo si raje kaj primerne iz drugih zbirk, n. pr. Marijinih ali obhajilnih pesmi.

Skladbe te so različnega značaja, nekatere bolj mile (n. pr. štev. 3, 4, 6, 9, 11), druge bolj veličastne (n. pr. štev. 5, 7), nekatere lažje, druge težje (n. pr. zadnje tri številke), vendar v vseh se kaže plemeniti slog g. P. Hugolina. G. skladatelj se vedno ogiblje navadnih trivijalnih melodij in harmonij, in vzdržuje se vedno nekoliko nad navadno višino. Zato pa za nevesče pevce, ki pojo le po posluhu in iščejo vedno le najlažjega, te pesmi niso, dočim se jih bodo dobri, marljivi pevski zbori oprijeli z velikim veseljem.

Na 8. strani v 6. taktu prve vrste naj poje alt „fis“ namesto „g“. Na 9. strani v 2. taktu druge vrste se je izogniti paralelnim kvintam med sopranom in altom na ta način:

V 5. in 7. številki partiture naj se $\frac{4}{4}$ takt popravi v Allabreve-takt, kakor je tudi v glasovih pravilno zaznamovano.

Nekaj drugih manjših tiskovnih pomot, ko je treba četrtnike izpremeniti v osminke, bo lahko vsakdo sam popravil.

Opomnim še, da vseh 12 števil je pisanih brez spremljevanja, izvzemši par taktov zadnje številke, kjer se pa tudi lahko izhaja brez spremljevanja. S tem pa ni rečeno, da bi organist ne smel spremljati petja; ravno nasprotno: kjer niso pevci posebno dobro izvežbani, bo zlasti pri nekaterih težjih številkah spremljanje celo potrebno kot opora pevskega zbora.

Isto toplo priporočilo, katero sem zadnjič napisal o Marijinih pesmih, velja tudi o teh mašnih pesmih; zato sezite urno po njih!

Fr. Ferjančič.

38. **P. Kimovec**, Asperges in Vidi aquam, Ljubljana, založil izdajatelj, cena 50 v, pet iztisov vkup 2 K.

Pred menoj leži troje Asperges-ov: P. M. Hornov, Foersterjev in Kimovčev. Skoraj bi rekel: Čemu ta potrata? — Horn je moral postaviti na čelo svojemu Kyrialu Asperges. Njegovo spremljevanje je najboljšo, najjednostavnejše, najlažje, zatoraj bi bilo najbolje, da se poprimemo njega. Foersterjev je tudi dober, vendar kaže moderno harmonizacijo (glej takoj od začetka tri zaporedne teree). Kimovec je harmoniziral Asperges, preden je izšel Hornov, v tem pogledu je upravičen. Harmonizacija je izvršena po Hornovih navodilih, bas ima malo postopov, moderne ni v njej. Ker je čisti dohodek namenjen za orgle na Bledu, se delce priporoča.

Pri tej priliki omenim, da storimo najbolje, ako *vsikdar* pojemo koralni Asperges. Čemu se vsak novi skladatelj poskuša z asperges-om? Koliko jih je že prinesel Glasbenik! Naj ima vsaj v nekaterih točkah koral svoje mesto, kakor tukaj, v responzorijih, introitih itd.

P. H. Sattner.

Dopisi.

Z dežele. — Dober svet bi rad dal gospodom organistom, ki imajo morda pevce, pravzaprav pevke, kakršne imajo po večjem vsi. Treba je začeti pesem, takrat se pa začne! Ena hoče to, druga drugo, zlasti tista, ki se šteje za najboljši sopran, hoče ineti vedno svojo (posebno še kak „solo“ v kakršnišibodi obliki) in tako se mora organist prav gotovo eni zameriti ali pa vsem, če noče nobeni ustreči. Kolikrat se zaradi tega petje zavlačuje, kolikrat pesem prepozno začne, prav pogosto zavlačuje brez potrebe služba božja, zlasti pri slovesnem blagoslovu (Tantum ergo). Kolikrat se tudi zgodi, da ta ali ona pevka potem še peti noče in se gre kujat in jezico kuhat, ker ni pesem odbrana po nje glavi.

Morda si je marsikdo izmed gg. tovarišev — rekel bi „martenikov“ pevskega napuha — belil glavo, kako bi ukrotil take „lintverne“. Pa ga morda še danes davijo.

Vsem takim komedijam se pride v okom na tāle priprosti in lahki način, kakor ga je prakticiral pisec tehle vrstic in se je izborno obnašal. Organist naj si kupi knjižico (notes) — za par krajerjev se dobi prav dober — notri naj pa piše za vsako službo božjo na tanččen vspored, kaj se bo pelo: Kaj pri jutranji, dopoldanski, popoldanski službi božji, napiše tudi zbirko in številko pesmi ali tudi nje stran. Nazadnje nese ta program duhovniku dotične cerkve, ki naj ga podpiše. Za vsako nedeljo zadostuje ena stran. N. pr.:

VI. nedelja po Veliki noči 1906.

Zjutraj:

Slava Bogu I. št. 9

Cecilija I. št. 81, str. 130.

P. Hugolin, Marijine št. 8, str. 10.

Ob desetih:

Cecilija I. št. 19, str. 31.

Cecilija I. št. 81, str. 130.

P. Angelik: Jezusa ljubim, pis. 1¹⁾ str. 35.

Cecilija II. št. 38, str. 61.

Popoldne:

R. bl.²⁾ Korol. Starejši napav.

Pinkošt 1906.

Zjutraj:

Slava Bogu I. št. 6.

Cecilija I. št. 82, str. 132.

Slava Jezusu št. 11.

Slava Jezusu št. 55.

Ob desetih:

Intr. Komunija, korol.

Premrl: Missa i. h. s. Christinae.

Foerster: Graduale pis. II. str. 60.

Po ofertoriju (recit.):

Brosig: Veni sancte. pis. II. str. 62.

R. bl. Mitterer: Tantum ergo, pis. II. str. 11.

Cecilija I. št. 83, str. 133.

Popoldne:

Pete litanijs presv. Srca Jezusovega.

Foerster: Tantum ergo, pis. II. str. 7.

Cecilija I. št. 82, str. 132.

Knjižica se na korn dene na viden kraj, da vsak pevec lahko hitro vidi, kaj se bo pelo; in ves nered in vse nepotrebno zgovarjanje in prepiranje bo izostalo.

Seveda, to da nekoliko dela. Pa se vsaj lahko izberejo pesmi, ki so po vsebini in obliki primerne misli in slovesnosti dotičnega dne ali dotičnega časa. Večkrat se tudi lahko ob nedeljah zapeje pesem na čast svetniku, čigar god se je prejšnji teden obhajal ali pa se bo obhajal prihodnji teden.

Ob enem bo organist, ki bo vestno pazil na to, da se peje kaj primerne za tisti dan, dobival ugled pri ljudstvu pa tudi pevci ga bodo čedalje bolj spoštovali; saj bodo spoznali, da vzame za resno svoje in njih opravilo.

Pa bo tudi to lepa kronika našim potomcem; v sto letih bi se nabrala velika množica silno zanimivega gradiva za kulturnega zgodovinarja.

¹⁾ pis. pomeni knjižico, kamor organist sam piše pesmi, od katerih nima tiskanih glasov.

²⁾ Rimski blagoslov.

Zato je moja misel ta, naj bi preč. cerkvena predstojništva sama skrbela, da se to uvede po vseh župnijah, naj bi zahtevala za vsako službo božjo spored petja; kakor se mora vsakdo, ki javno nastopa dobro pripraviti, kako bo nastopil; kakor se za posvetne prireditve, igre in veselice vselej zelo natančno do najmanjših podrobnosti napravi vsposed: tako se mora tudi za cerkvene prireditve, za službo božjo, kjer se vnuinarv ponavlja najbolj presrešljiva in veličastna igra, ki se je prvič igrala ob grozi celega stvarstva na Kalvariji — tako pravim — se mora tudi za to igro, ki je milijonkrat brez konca, večjega pomena kot vse druge igre — zlasti za to prireditev bi se moral napraviti vselej skrbno, vestno izbran in natančno določen spored.

Fr. K.

Sinj (Dalmacija). — Da tudi v daljni Dalmaciji napreduje cerkveno petje, bo cenjeni čitatelj lahko razvidel iz kratkega poročila.

Naučili smo se v osemmesečnem mojem bivanju sledeče: 1. P. Hartmann von An der Lan-Hochbrunn, Missa; 2. A. Foerster, op. 15. Missa s. Caeciliae; 3. Ign. Hladnik, op. 19. Missa B. Mariae Virg. — Ker pa največ pojemo koralne maše, nam dobro služi „Kyriale“ od dr. P. Wagner, (izdala „Styria“ v Graciu) in sicer pojemo iz njega 8 koralnih maš, te so: 1. Missa tempore paschali; 2. In festis solemmibus I.; 3. In Missis B. Mariae Virg.; 4. In Domin. infra annum; 5. In Domin. Adventus et Quadragesimae; 6. In festis Simplicibus; 7. In festis Simplicibus; 8. Missa, dicta de Angelis. — Introitus, Graduale, Offertorium in Communio tudi koralno, po rezenski izdaji. — Naš zbor šteje 25 grl, in ti so tukajšnji semeniščniki; sopran in alt seveda pojejo dečki. — Dobili smo tudi meseca majnika t. l. nove orgle od tridke „Brata Rieger“ za 7000 K. Prihodnjič več!

Ivan Ocvirk,

semeniščni učitelj petja in organist.

Razne reči.

— Orglarska šola Cecilijinega društva v Ljubljani je završila 29. leto v četrtek dné 12. julija. Učenci so zjutraj pri sv. maši peli. O 9ih pa je bila javna izkušnja iz posamnih predmetov, katere se je udeležilo več prijateljev cerkvene glasbe. Letos zapuša šolo sedem učencev in sicer: Adamič Karol iz Sodražice, Frbežar Franc z Malega Vrha pri Šmarju, Ozebek Makso iz Predmosta pri Poljanah, Ravnik Janez iz Bohinjske Bistrice, Simončič Alojzij iz Roviš pri Studencu, Trpin Makso z Dobračevega pri Žireh in Zupet Martin iz Podboršta pri Šentjanžu. Vsi so se učili poleg cerkvenoglasbenih predmetov tudi lepomisja in knjigovodstva, da bodo znali voditi tajništvo pri hranilnicah. Za orglarsko službo je eden vrlo sposoben, štirje so sposobni, dva pa še sposobna. — Trideseti tečaj orglarske šole se prične dné 18. septembra 1906 ob 3. uri popoldne v navadnih šolskih prostorih (Vodnikov trg, št. 5.)

Listnica uredništva prilog.

Poslani „Tantum ergo“ za moški zbor v F-dur je prišel na zasluženi prostor — v koš. Igrajte si le sam 9-krat, pišem: devetkrat isto obrabljeno frazo: | ♯ ♯ ♯ | ♯ ♯ ♯ | ! Pišete: „Poskusil sem tudi jaz svojo muzo“ i. t. d. — pa pustite jo, naj spi!

Današnjemu listu je pridejana 7. in 8. štev. prilog.

Odgovorni urednik lista **dr. Andrej Karlin**. — Odgovorni urednik glasb. priloge **Anton Foerster**.
Zalaga Cecilijino društvo. — Tiskala Zadružna tiskarna v Ljubljani.